

สรุปด้านการเตรียมการสอน

ครูได้มีการเตรียมการสอนมาอย่างดี โดยการจัดทำแผนการสอนมาล่วงหน้า ครูส่วนใหญ่พยายามจัดทำแผนการสอนให้สอดคล้องกับนโยบายของโรงเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง กิจกรรมในแผนการสอน ในขั้นนำ จะเน้นการประเมินความรู้เดิม การทบทวนความรู้เดิม ในขั้นสอน ครูจะใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น การอธิบาย การสาธิต การอภิปราย การจัดกิจกรรมกลุ่ม และมีการทำโครงการ ครูสามารถเตรียมสื่อการเรียนการสอนได้สอดคล้องกับเนื้อหาและความต้องการของนักเรียน กล่าวโดยสรุป ในส่วนของแผนการสอนโดยรวม เป็นแผนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองที่ไม่ครอบงำประกอบสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง กล่าวคือ นักเรียนยังไม่ได้ริเริ่มวินิจฉัยความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง ไม่มีแผนการเรียนรู้ของตนเอง และไม่ได้ประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง อย่างไรก็ตามมีส่วนของแผนการสอนที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองที่ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้ด้วยตนเอง อยู่ในส่วนของ การให้นักเรียนจัดทำโครงการในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ในส่วนของแหล่งเรียนรู้ทั้งโรงเรียนและครูได้พยายามสร้างแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองให้กับนักเรียนอย่างหลากหลาย และมีมากเพียงพอสำหรับนักเรียน ซึ่งเหมาะสมกับความต้องการในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองของนักเรียน อีกทั้งมีการเตรียมนำนักเรียน ไปศึกษาหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ นอกสถานที่ด้วย

2) การสร้างบรรยากาศ

2.1) บรรยากาศทางกายภาพ

ผลจากการสังเกต และการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครูและนักเรียน พบว่า ห้องเรียนมีขนาดประมาณ 6×9 เมตร มีแสงสว่างเพียงพอ และอากาศเย็นสบายจากพัดลมเพดาน มีการรักษาความสะอาดมาก ภายในห้องเรียนมีป้ายนิเทศตกแต่งอยู่ทั้งหน้าและหลังห้อง ส่วนใหญ่เป็นการจัดแสดงผลงานของนักเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ เพื่อเป็นการทบทวนความรู้ที่เรียนมาแล้วด้วยตัวของนักเรียนเอง โดยครูเป็นเพียงผู้คอยช่วยตกแต่งหรือผู้คอยแนะนำ ส่วนป้ายนิเทศหน้าห้อง (ด้านนอก) มีการจัดแสดงความรู้เกี่ยวกับวันสำคัญต่างๆ และมีการติดประกาศข่าวเกี่ยวกับการศึกษา เช่น ทุนการศึกษา โควตา การเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษา และข่าวการรับสมัคร

เรียนในระดับมัธยมศึกษาของสถาบันการศึกษาต่างๆ เป็นต้น มีกระดานดำอยู่ทางด้านหน้าของห้องเรียน มีชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์เหนือกระดานดำ ทุกๆห้องจะมีนาฬิกา โทรทัศน์ เครื่องเล่น VCD ไมโครโฟนและเครื่องขยายเสียงไว้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียน ในช่วงพักเที่ยงนักเรียนมักจะนำ VCD มาเปิดดู ส่วนมากเป็นสารคดี และเพลงคาราโอเกะ (Karaoke) ตามสมัยนิยม เพื่อเป็นการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองในเวลาว่าง และเป็น การผ่อนคลายความเครียด การจัดโต๊ะเรียนของนักเรียนค่อนข้างแออัด เนื่องจากมีนักเรียนเป็นจำนวนมาก (ประมาณ 50 คน ต่อ 1 ห้องเรียน) ทำให้ครูไม่สะดวกในการเดินไปดูการทำกิจกรรมของนักเรียนอย่างทั่วถึง การจัดกิจกรรมในห้องเรียนส่วนใหญ่เหมาะสำหรับการจัดกิจกรรมรายบุคคลมากกว่ากิจกรรมกลุ่ม บางครั้งนักเรียนที่นั่งอยู่หลังห้องต้องการส่งงานให้กับครูหน้าห้องต้องเดินอ้อมออกมาทางนอกห้อง ผนังของห้องเรียนและพื้นที่ว่างของหน้าต่างประกอบไปด้วยความรู้ที่นักเรียนและครูประจำชั้นช่วยกันหาและนำมาตกแต่ง ด้านหลังห้องมีล็อกเกอร์สำหรับให้นักเรียนเก็บของ ได้แก่ หนังสือ และชิ้นงานของนักเรียน ซึ่งมีเพียงพอสำหรับทุกคนในห้องและมีการจัดไว้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อยตามเลขที่ของนักเรียน บนล็อกเกอร์มีหนังสือเสริมความรู้ต่างๆ ที่ครูจัดเตรียมไว้ และนักเรียนนำมาเอง โดยส่วนหนึ่งเป็นของรุ่นพี่ที่จบไปแล้ว เพื่อใช้ในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในเวลาว่าง

ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ของผู้บริหาร ครู และนักเรียน

“ทางโรงเรียนก็ได้มีการจัดเครื่องอำนวยความสะดวกให้กับนักเรียน เช่น มี ไมโครโฟน เพื่อให้ให้นักเรียนได้ยินครูสอนอย่างทั่วถึง มีโทรทัศน์เพื่อให้นักเรียนได้แสวงหาความรู้ด้วยตนเองในเวลาว่าง”

(รองผู้อำนวยการสถานศึกษาฝ่ายบริหารวิชาการ / 30 มกราคม 2551)

“ถ้าให้นักเรียนทำงานในห้องนี้ ทำไม่ได้เลย ต้องพานักเรียนไปเรียนที่โรงครัว เพราะห้องแคบเมื่อเทียบกับจำนวนนักเรียนแล้ว ยิ่งถ้าจัดกิจกรรมกลุ่มด้วยแล้วยิ่งยากไปใหญ่”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี / 20 ธันวาคม 2550)

“เด็กมากเกินไปไม่เหมาะสมกับห้องเรียนทำให้เกิดความแออัด เวลาจัดกิจกรรม กลุ่มก็ทำไม่ได้ ถ้าจัดก็จะจัดได้แต่ไม่ทั่วถึง ครูจะเข้าไปดูแลก็ค่อนข้างยาก แต่ที่มี ไมโครโฟนนี้ดีมากเลย เพราะนักเรียนจะได้ยินเสียงครูกันทุกคน”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ / 7 มกราคม 2551)

“ห้องเรียนสบาย ครูจะใช้ไมโครโฟนในการสอนทำให้คนที่นั่งข้างหลังก็ได้ยิน แต่ค่อนข้างแคบ เวลาจะลุกเดินไปไหนก็ลำบาก ชอบเวลาตอนพักเที่ยงพวกเราจะเอา VCD มาเปิดกันในห้อง”

(นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/3 / 14 ธันวาคม 2550)

2.2) บรรยายาททางจิตวิทยา

ผลจากการสังเกต และการสัมภาษณ์ครูและนักเรียน พบว่า ครูส่วนใหญ่ใจดี ทำให้มีความสนิทสนมคุ้นเคยกับนักเรียนได้เป็นอย่างดี และพยายามสร้างบรรยากาศให้นักเรียนรู้สึกอบอุ่น ไม่เคร่งเครียดเกินไปจนทำให้นักเรียนรู้สึกกังวล พุดเล่นกับนักเรียนบ้างในบางโอกาส มีความห่วงใยความรู้สึกของนักเรียน ให้กำลังใจนักเรียนระหว่างการเรียนการสอน มีการสอบถาม แนะนำ คอยช่วยเหลือนักเรียนอยู่เสมอว่านักเรียนเข้าใจไหม ทำได้หรือไม่ ดูแลเอาใจใส่นักเรียน เป็นอย่างดี พยายามติดตามและตรวจสอบความก้าวหน้าในผลการเรียนการสอน สร้างความภาคภูมิใจในผลการเรียนรู้ให้กับนักเรียน ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนครูส่วนใหญ่จะสร้างความสนุกสนานให้กับนักเรียน และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้คิด ได้ทำ ได้ซักถาม ได้สร้างสรรค์ผลงานด้วยตนเอง ได้เรียนรู้จากการปฏิบัติในสิ่งที่ตนสนใจ โดยมีครูคอยสนับสนุน ช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา แนะนำตามความต้องการของนักเรียน มีการจัดกิจกรรมกลุ่มที่หมุนเวียนไปเรื่อยๆ ไม่เฉพาะเจาะจงว่าต้องเป็นกลุ่มเดิม และจำนวนสมาชิกกลุ่มเท่าเดิม ทำให้นักเรียนได้สนิทสนมคุ้นเคยกับเพื่อนๆ ในห้อง และได้ฝึกการทำงานร่วมกับผู้อื่นที่ตนเองไม่ได้สนิท รวมถึงการยอมรับตนเองในการทำงาน ครูคอยกระตุ้นให้นักเรียนมีความรู้สึกรักอยากเรียน โดยการดึงดูความสนใจของนักเรียนด้วยเพลง เกม และกิจกรรมนันทนาการต่างๆ นักเรียนสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่รอบตัวได้ ครูได้ช่วยเหลือแนะนำให้นักเรียนเห็นความสำคัญของ

การเรียนรู้ที่หลากหลาย ไม่ใช่แค่ในตำราเพียงอย่างเดียว และคิดว่าการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นกิจกรรมที่นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามความสนใจ และตามความถนัดของตน ประโยชน์ที่นักเรียนได้รับจากการเรียนรู้ด้วยตนเองมีอะไรบ้าง มีการพูดคุยถึงบทบาทของครูและนักเรียนโดยนักเรียนเป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง และครูทำหน้าที่เป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกในด้านการจัดสถานที่และการเตรียมอุปกรณ์ให้ความช่วยเหลือและให้คำชี้แนะเท่านั้น เมื่อนักเรียนมีปัญหาสามารถขอคำแนะนำจากครูได้ เช่น มีการแนะนำแหล่งเรียนรู้และวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองให้กับนักเรียน และนักเรียนก็เข้าใจที่ครูบอกและปฏิบัติตามข้อตกลงในการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างมีความสุข มีการจัดกิจกรรมฝึกทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยการให้นักเรียนได้ค่อยๆ หัดแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เช่น การทดลองในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่ครูค่อยๆ ให้นักเรียนลองทำการทดลองในสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง โดยมีครูคอยแนะนำอย่างใกล้ชิดจนนักเรียนสามารถทำการทดลองได้ด้วยตัวเอง และมีการจัดกิจกรรมให้นักเรียน ได้มีการเรียนรู้ร่วมกัน เช่น มีการทำโครงการต่างๆ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และการงานอาชีพและเทคโนโลยี หรือมีการทำกิจกรรมกลุ่มในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ เพื่อให้นักเรียนรู้จักคิด หาข้อมูล กล้าแสดงออกในการนำเสนอข้อมูล มีความรับผิดชอบ และมีความภาคภูมิใจในผลงานของตน ในบางครั้งมีการเปลี่ยนบรรยากาศไปเรียนที่อื่นที่ไม่ใช่ห้องเรียนเพื่อไม่ให้นักเรียนเบื่อ โดยเฉพาะในช่วงบ่าย แต่ก็ทำได้เพียงบางกลุ่มสาระการเรียนรู้เท่านั้น เนื่องจากทางโรงเรียนมีสถานที่ค่อนข้างจำกัด

ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ของครู และนักเรียน

“มีการนำนักเรียนไปนั่งแต่งกลอนนอกห้องเรียน หรือนอกสถานที่ เช่น ชายทะเล เพื่อแต่งกลอนชมความงามของสถานที่ หรือเป็นการเชิญชวนให้มาท่องเที่ยวในสถานที่นั้นๆ”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย / 9 มกราคม 2551)

“ครูต้องสร้างบรรยากาศให้สนุกสนานเหมาะแก่การเรียนรู้ด้วยตนเอง ต้องกระตุ้นให้นักเรียนอยากรู้หรือมีข้อสงสัยแล้วนักเรียนก็จะกลับไปค้นหาคำตอบเอง อาจมีการใช้เพลง เกม เพื่อกระตุ้นให้ใช้ความคิด โดยมีครูคอยชี้แนะอยู่ห่างๆ”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย / 9 มกราคม 2551)

“ครูจะบอกนักเรียนว่าให้นักเรียนไปศึกษาค้นคว้าตามหัวข้อนี้มาก่อน แล้วจะมาคุยกัน เพื่อที่นักเรียนจะได้มีความรู้ที่หลากหลาย และสามารถที่จะแลกเปลี่ยนความรู้กันได้ และการที่ครูให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองนั้นเพื่อเป็นการฝึกให้นักเรียนได้รู้จักคิด แต่ครูก็จะไม่ทิ้งนักเรียน คอยให้ความช่วยเหลืออยู่ ถ้าใครสงสัยก็สามารถที่จะมาปรึกษาครูได้ ซึ่งนักเรียนก็เห็นด้วยกับการที่ครูใช้วิธีการนี้”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย / 9 มกราคม 2551)

“บางครั้งก็มีการเปลี่ยนบรรยากาศให้นักเรียนได้ไปวาดภาพนอกสถานที่บ้าง เพื่อเป็นการเพิ่มความคิดสร้างสรรค์ให้กับนักเรียน”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ / 29 มกราคม 2551)

“ครูจะพยายามทำตัวเป็นกันเองกับนักเรียน ทำให้เขากล้าที่จะคิด กล้าที่จะถามในสิ่งที่เขาสงสัย และเป็นการฝึกทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองได้ด้วยเพราะนักเรียนจะไม่คิดว่าสิ่งที่ตนเองอยากรู้และไปสืบค้นมาถามครูนั้นเป็นสิ่งที่ผิด”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ / 4 มีนาคม 2551)

“ครูสอนสนุก เป็นกันเองกับนักเรียน ครูชอบให้คิดแล้วตอบ ใครตอบผิดก็ไม่ว่าแค่ขอให้ได้ตอบ ครูบอกว่าครูจะได้รู้ที่นักเรียนไม่เข้าใจตรงไหน”

(นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/5 / 13 ธันวาคม 2550)

“ครูมักจะให้เราเราเรียนรู้ในสิ่งที่พวกเราอยากรู้แล้วก็ไปศึกษาเอง แต่หนูว่ามันก็ดีเหมือนกันเพราะเราอยากรู้อะไร เราก็ไปศึกษาเรื่องนั้น ไม่ต้องมีใครมาบังคับ แต่บางครั้งครูก็จะกำหนดหัวข้อมาให้”

(นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/6 / 3 มกราคม 2551)

“บางกลุ่มสาระครูก็พาไปเรียนที่อื่น เช่น ดนตรี ไปเรียนที่ห้องดนตรี ศิลปะ ก็ลง ไปเรียนข้างล่าง บางครั้งก็ที่ศาลา ถ้าการงานก็ไปเรียนที่โรงครัว”

(นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 / 3 มกราคม 2551)

สรุปด้านการสร้างบรรยากาศ

ลักษณะของการสร้างบรรยากาศมี 2 ด้านคือ ด้านกายภาพ และด้านจิตวิทยา ในด้านกายภาพ ส่วนของห้องเรียน ทางโรงเรียนและครูได้เตรียมห้องเรียนไว้พร้อมทั้งทางด้าน สิ่งแวดล้อม และอุปกรณ์อำนวยความสะดวกที่เหมาะสมแก่การเรียนรู้ด้วยตนเอง จึงสามารถช่วยชักนำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองได้ง่ายขึ้น เนื่องจากมีนักเรียนจำนวนมากทำให้ครูดูแลนักเรียน ในการจัดกิจกรรมกลุ่มไม่ทั่วถึง ส่งผลให้การจัดกิจกรรมในรูปแบบของงานกลุ่มเป็นไปค่อนข้างยาก ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้จากการทำงานกลุ่มน้อยลง ส่วนบรรยากาศทางจิตวิทยา ครูได้สร้างบรรยากาศที่อบอุ่น เป็นกันเอง ดูแลเอาใจใส่นักเรียนเป็นอย่างดี ช่วยเหลือ แนะนำให้นักเรียนเห็น ความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยตนเอง และเข้าใจในบทบาทของตนเองและครูผู้สอน โดยบรรยากาศ ทั้ง 2 ด้านนี้เป็นบรรยากาศของการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองที่ดี

3) การดำเนินการจัดการเรียนการสอน

3.1) ขั้นนำ

- การประเมินความรู้เดิมของนักเรียน

ผลจากการสังเกต และการสัมภาษณ์ครูและนักเรียน พบว่า ครูได้ให้นักเรียนทำ แบบทดสอบก่อนและหลังเรียนทุกครั้งในเกือบทุกวิชา เพื่อเป็นการวัดความรู้เดิมของนักเรียนว่าอยู่ในระดับใด และคำนึงถึงการจัดกิจกรรมให้มีความแตกต่างกันตามความสามารถของนักเรียน โดยประเมินความรู้เดิมของนักเรียนจากแบบทดสอบ และทดสอบถามปากเปล่าในช่วงโมเมนต์แรกของการเรียน และเริ่มต้นบทเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มีเนื้อหาต่อเนื่องกัน

ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ของครู และนักเรียน

“เราจะมีแบบทดสอบก่อนเรียนเพื่อที่จะวัดความรู้ของนักเรียนว่ามีอยู่เท่าไร และหลังจากเรียนจบไปแล้วก็จะมีทดสอบหลังเรียนอีกครั้งหนึ่ง”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ / 7 มกราคม 2551)

“ครูจะให้ทำแบบทดสอบก่อนเรียน พอเรียนจบไป 1 หน่วยครูก็ให้ทำแบบทดสอบอีก พอจบหมดแล้วครูก็จะให้ทำแบบทดสอบหลังเรียน เพื่อดูว่าเราเรียนรู้เรื่องแค่ไหน”

(นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/7 / 11 มกราคม 2551)

- การกำหนดแผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน

ผลจากการสังเกต และการสัมภาษณ์ครูและนักเรียน พบว่า ครูได้ประเมินความต้องการของนักเรียนว่าต้องการเรียนรู้อะไรบ้าง มีการช่วยเหลือนักเรียนในเรื่องการจัดการเกี่ยวกับเวลา โดยการกำหนดจุดหมาย และวางแผนการเรียนทั้งแผนระยะสั้น (รายวัน/รายสัปดาห์) และระยะยาว (รายภาค) และการเสนอระยะเวลาในการเรียนรายบุคคลและรายกลุ่มที่เหมาะสม แล้วร่วมอภิปรายกับนักเรียนว่าควรใช้เวลาเท่าไรในการเรียนการสอนและการประเมินผล เช่น งาน 1 ชิ้นจะเป็นงานกลุ่มหรือรายบุคคล ใช้เวลานานเท่าไร วิธีการประเมินและสัดส่วนของคะแนนอย่างไร โดยครูเป็นผู้พิจารณาว่าสอดคล้องกับจุดประสงค์ตามหลักสูตรสถานศึกษาหรือไม่ และเมื่อครูได้ทราบความต้องการในการเรียนรู้ของนักเรียนแล้ว จึงพูดคุยเกี่ยวกับการจัดลำดับเนื้อหา โดยดูจากจุดประสงค์การเรียนรู้ว่าอยากเรียนเนื้อหาใดก่อนตามลำดับความยากง่ายและความต้องการของนักเรียน แต่การเรียงลำดับเนื้อหาต้องอยู่ในดุลยพินิจของครู จะเปลี่ยนตามความต้องการของนักเรียนทั้งหมดไม่ได้ การทำงานส่วนใหญ่จะอยู่ในลักษณะของงานกลุ่มเพื่อให้นักเรียนได้รู้จักการแบ่งงานกันทำและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยนักเรียนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ของครู และนักเรียน

“ครูจะถามนักเรียนว่าอยากเรียนรู้อะไรเพิ่มเติมบ้าง นักเรียนเขาก็จะเสนอว่า
อยากจะทำอะไร แล้วหาข้อมูลได้ที่ไหน บางทีครูก็คอยแนะนำให้”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย / 20 ธันวาคม 2550)

“ครูจะถามความคิดเห็นว่านักเรียนจะเรียนอะไรก่อน อะไรหลัง แต่เมื่อนักเรียน
เสนอมาแล้วครูก็ต้องเอามาคิดด้วยว่าเป็นไปได้ไหม ซึ่งก็ต้องขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของ
ครูด้วย”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี / 20 ธันวาคม 2550)

“เวลาครูให้ทำงาน ครูจะถามว่าจะส่งเมื่อไหร่ จะทำเป็นชิ้นงานหรือว่าทำลงใน
สมุด”

(นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/2 / 13 ธันวาคม 2551)

“ครูจะถามนักเรียนว่าเราเรียนเนื้อหาไหนก่อน บางครั้งครูก็เสนอว่าจะเรียน
เนื้อหานี้ก่อนดีมั๊ย บางครั้งนักเรียนก็ทำตามครู บางครั้งก็ไม่ทำตาม”

(นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/5 / 3 มกราคม 2551)

- การเลือกสื่อการเรียนการสอน เทคนิค และวิธีการเรียนรู้

ผลจากการสังเกต และการสัมภาษณ์ครูและนักเรียน พบว่า ครูได้จัดเตรียมและ
ช่วยนักเรียนเลือกสื่อการเรียนการสอน เทคนิคการเรียนรู้ และวิธีการที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาตาม
กลุ่มสาระการเรียนรู้ ติลาการเรียนรู้ (style of learning) และความต้องการของนักเรียน โดยนักเรียน
มีส่วนร่วมในการใช้สื่อการเรียนการสอนในเกือบทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น ในกลุ่มสาระ

การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีการใช้บทเรียนสำเร็จรูป โดยให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติเอง ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบบทเรียน และมีครูคอยแนะนำต่างๆ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ครูได้มอบหมายให้นักเรียนศึกษาเนื้อหาแล้วนำมาทำเป็นบทเรียนการ์ตูนเพื่อนำเสนอให้เพื่อนทราบ โดยสื่อการเรียนการสอนต่างๆเหล่านี้ นักเรียนสามารถศึกษาหาความรู้ได้ในเวลาว่าง และหลังจากที่เรียนไปแล้วจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เช่น ห้องสมุด ห้องเรียน และครูผู้สอนเอง ในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ครูได้เตรียมอุปกรณ์ในการทดลองไว้ให้กับนักเรียนล่วงหน้าเพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการปฏิบัติการทดลอง วัสดุที่ใช้ในการทดลองที่นักเรียนสามารถหาได้ครูก็จะให้นักเรียนเตรียมมา และกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี นักเรียนได้ลงมือใช้สื่อและอุปกรณ์ด้วยตัวของตัวเอง ในการทำน้ำหมักชีวภาพที่นักเรียนต้องนำวัตถุดิบมาจากบ้าน ส่วนอุปกรณ์นั้นครูเป็นผู้เตรียมไว้ให้ มีการสอบถามนักเรียนว่าถ้ามีเนื้อหาแบบนี้ เราจะศึกษาได้ด้วยวิธีใดที่นักเรียนชอบหรือสะดวกในการศึกษามากที่สุดและมีแหล่งเรียนรู้ใดบ้างที่สามารถศึกษาค้นคว้าได้ มีการเสนอแนะให้ข้อคิดเห็น และพยายามกระตุ้นให้นักเรียนได้รู้จักค้นหาวิธีการ เทคนิค และแหล่งเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น การมอบหมายให้นักเรียนไปศึกษาค้นคว้าในเรื่องที่นักเรียนสนใจจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ แล้วนำมาเล่าให้เพื่อนฟัง ครูพยายามให้นักเรียนดึงประสบการณ์เดิมของตนเองออกมาว่าตนต้องการจะเรียนรู้อะไรเพิ่มเติม โดยครูทำตัวเป็นแบบอย่างในการเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือเรียนรู้ไปพร้อมกับนักเรียน และกระตุ้นให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆทั้งที่ครูแนะนำ และนักเรียนค้นหาเอง แต่ในบางครั้งหัวข้อกว้างเกินไป ครูก็จะกำหนดขอบเขตให้กับนักเรียน และในการสืบค้นข้อมูล มีนักเรียนจำนวนหนึ่งบอกว่าไม่ชอบ เนื่องจากค้นหาไม่พบ ไม่ได้เรื่องที่ต้องการ ไม่อยากหา จึงขอให้ครูหาให้ ครูแก้ไขได้โดยการปรับปรุงการให้คำปรึกษาแนะนำให้ชัดเจน และการสำรวจข้อมูลล่วงหน้าไว้ก่อนแล้วจึงแนะนำขอบเขตของแหล่งเรียนรู้ให้กับนักเรียนได้

ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ของครู และนักเรียน

“ครูได้มีการเตรียมบทเรียนสำเร็จรูปเป็นหน่วยๆ ให้กับนักเรียน เพื่อให้ นักเรียนได้รู้จักที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง นักเรียนชอบมากถือว่าเป็นสิ่งที่ดึงดูดความสนใจของนักเรียนได้มากที่สุดทีเดียว”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม / 18 ธันวาคม 2550)

“ชั่วโมงไหนที่มีการทดลองนักเรียนจะชอบ โดยเฉพาะการทดลองที่นักเรียนได้ทำ
ทั่วถึงทุกคน แต่บางครั้งเป็นไปไม่ได้ ทางโรงเรียนมีอุปกรณ์ไม่เพียงพอตามจำนวน
นักเรียน และครูก็เดินดูได้ไม่ทั่วถึง การทดลองไหนที่นักเรียนสามารถหาสื่อหรืออุปกรณ์
มาได้ก็จะให้หามาเพราะจะได้ทำทุกคน แต่ครูก็ต้องมีอุปกรณ์สำรองไว้ด้วย”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ / 8 มกราคม 2551)

“ครูมักจะแนะนำแหล่งเรียนรู้ให้นักเรียนไปค้นหาข้อมูลจากที่ต่างๆอยู่เสมอ ตั้งแต่
ใบความรู้ที่นักเรียนมี จนถึงการสืบค้นทางอินเทอร์เน็ต เพื่อให้เขาได้หาคำตอบจากสิ่งที่เขา
สงสัยด้วยตัวของเขาเองก่อนที่จะมารอฟังคำตอบจากครูและเพื่อน ซึ่งในวิชานี้ นักเรียน
สามารถที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองได้มากที่สุดทีเดียว”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ / 8 มกราคม 2551)

“จะมอบหมายให้นักเรียนไปดูรายการโทรทัศน์ที่เกี่ยวกับความรู้ภาษาอังกฤษแล้ว
มาเล่าให้เพื่อนๆ ฟังว่าได้รับความรู้เรื่องอะไรบ้าง หลังจากนั้นก็ให้สรุปความรู้ที่ได้ลงใน
สมุด ซึ่งนักเรียนจะชอบมาก แต่ครูไม่ได้เฉพาะเจาะจงว่าให้ดูรายการอะไร เพียงแค่
เกี่ยวกับภาษาอังกฤษ แล้วนักเรียนคิดว่านักเรียนดูแล้วได้รับความรู้ก็พอ”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ / 31 มกราคม 2551)

“ครูชอบพูดว่าเวลาเราเรียนเรื่องอะไรนั้น ถ้าเราเรียนรู้หรือว่าหาข้อมูลได้ด้วย
ตนเองเราก็จะจำได้นาน ยิ่งถ้าเป็นเรื่องที่เราชอบแล้วเราก็อยากจะเรียนรู้ได้มากขึ้นด้วย”

(นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/3 / 2 มกราคม 2551)

- การนำเข้าสู่บทเรียน

ผลจากการสังเกต และการสัมภาษณ์ครูและนักเรียน พบว่า ครูได้ใช้เทคนิคต่างๆ
ในการทบทวนความรู้เดิมและขึ้นเนื้อหาใหม่ เช่น ในกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ได้ใช้เพลงใน

การทบทวนความรู้เดิม ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศได้มีการใช้เกมในการขึ้นเนื้อหาใหม่ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยได้มีการใช้การเล่านิทานในการขึ้นเนื้อหาใหม่ เป็นต้น

ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ของครู และนักเรียน

“ครูจะมีการใช้เกมในการนำเข้าสู่บทเรียนหรือว่าจะเรียนเรื่องใหม่ เพื่อให้นักเรียนมีความสนใจในเรื่องที่จะเรียน”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ / 3 มกราคม 2551)

“การเล่านิทานในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่กำลังจะเรียนทำให้นักเรียนมีความอยากรู้อยากเห็นในเนื้อหาที่เรียนมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นการนำเข้าสู่บทเรียนที่ดี นักเรียนจะสนใจมาก”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย / 4 มกราคม 2551)

“เวลาจะทบทวนเนื้อหาที่เรียนไปแล้วครูก็จะให้พวกเราร้องเพลงเพื่อให้จำได้ เช่น เพลงเรขาคณิต”

(นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/2 / 28 มกราคม 2551)

3.2) ขั้นสอน

ผลจากการสังเกต และการสัมภาษณ์ครูและนักเรียน ในส่วนของการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองที่ไม่ครบองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง พบว่า ครูได้ใช้กิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย เช่น การอธิบาย การสาธิต การอภิปราย การจัดกิจกรรมกลุ่ม และการทำโครงการ โดยมีครูคอยแนะนำอยู่ห่างๆ ซึ่งครูได้เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ ภายใต้บรรยากาศที่เป็นกันเอง เช่น การไม่บังคับให้นักเรียนนั่งอยู่กับที่ แต่จะเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สอบถามวิธีการทำงานจากเพื่อน ให้นักเรียนช่วยกันคิดและสอนเทคนิคต่างๆ ให้แก่กัน โดยมีการกระตุ้นเตือนทางอ้อมให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มต่างๆ และรู้จักหน้าที่ของตนเอง โดยส่วนใหญ่แล้วการดำเนินการจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามแผน

การสอนที่ครูได้จัดทำไว้ ยกเว้นกิจกรรมเสริมที่ครูได้เตรียมไว้ต่างหาก โดยครูจะพิจารณาตามความเหมาะสมของนักเรียนในแต่ละห้อง เนื่องจากทางโรงเรียนมีนโยบายให้คัดแยกนักเรียนเป็นห้องอ่อนและห้องเก่ง

ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ของครู และนักเรียน

“ครูจะกระตุ้นให้นักเรียนได้คิด ไม่อย่างนั้นนักเรียนก็จะรอคำตอบจากครูอย่างเดียว ถ้าเป็นงานกลุ่มใครที่คิดก็จะคิดอยู่อย่างนั้น นักเรียนจึงต้องมีการแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจน”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ / 4 มกราคม 2551)

“พยายามที่จะให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่ม แต่ส่วนใหญ่แล้ววิชานี้ก็จะอยู่ในรูปของโครงการ ครูจะให้นักเรียนได้ทำเองทุกอย่าง แต่นักเรียนเค้ายังไม่ชิน ก็เลยต้องมีการกระตุ้นให้คิดมากกว่าที่จะรอครูบอกอย่างเดียว”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี / 7 มกราคม 2551)

“ครูจะให้นักเรียนวางแผนตั้งแต่นั้นว่านักเรียนอยากได้อะไรและพยายามที่จะสร้างแรงจูงใจให้กับนักเรียนในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และมีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย เนื่องจากว่าต้องทำงานเยอะกว่าปกติ”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ / 25 มกราคม 2551)

“ในวิชานี้ถ้าให้นักเรียนคิดมากเท่าไรก็ยิ่งดี เพราะศิลปะจะเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ / 29 มกราคม 2551)

“พอเรียนไปได้สักพักนึง ครูก็จะสอบว่าเรารู้เรื่องมั้ย ถ้าครูเฉลยแล้วใครไม่เข้าใจ ครูก็จะให้กลับไปทบทวนใหม่”

(นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/7 / 10 มกราคม 2551)

3.3) ขั้นสรุป

ผลจากการสังเกต และการสัมภาษณ์ครูและนักเรียน พบว่า เมื่อนักเรียนได้รับความรู้จากกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองแล้ว ครูจะให้นักเรียนสรุปความรู้ของตนเองเป็นแผนที่ความคิด (mind map) และประเมินผลการเรียนรู้ระหว่างเรียน มีการทดสอบหลังเรียนแล้ว เปรียบเทียบกับคะแนนการทดสอบก่อนเรียน เพื่อให้นักเรียนได้ทราบถึงพัฒนาการในการเรียนของตนเอง ในแต่ละเรื่องที่เรียนมาแล้วว่าเข้าใจมากน้อยเพียงใด มีการสอบถามถึงความก้าวหน้าของงานที่ทำและความรู้ที่ได้รับว่าถูกต้องหรือไม่ ถ้าไม่ถูกต้องครูจะช่วยให้ นักเรียนแก้ไขจนถูกต้อง ส่วนใหญ่แล้วกระบวนการเหล่านี้จะอยู่ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เน้นทฤษฎี ส่วนกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เน้นปฏิบัติจะเป็นการทำชิ้นงานหรือกิจกรรมแล้วมีการประเมินชิ้นงานในแต่ละขั้นไป นอกจากนี้ครูบางคนยังสนับสนุนให้นักเรียนได้สืบค้นความรู้ใหม่ๆจากอินเทอร์เน็ต และมีการติดตามผล โดยให้นักเรียนบันทึกความรู้มาส่งครูด้วย โดยขอบเขตของการส่งงาน และการทำกิจกรรมต่าง ๆ นั้นจะมีการระบุเส้นตายไว้ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วครูเป็นผู้กำหนดเอง แล้วนำมาอภิปรายกันในห้อง มีการฝึกให้นักเรียนรู้จักรับผิดชอบในกิจกรรมต่างๆในส่วนของตนเองอย่างเหมาะสม และพยายามปลูกฝังให้นักเรียนควบคุมการเรียนรู้ของตนเองให้ได้ตามแผนที่วางไว้ โดยการกระตุ้นให้นักเรียนมีความรับผิดชอบในงานของตน และสร้างแรงจูงใจของการประสบความสำเร็จให้แก่ นักเรียน

ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ของครู และนักเรียน

“ในบางเนื้อหาครูก็จะให้นักเรียนสรุปความรู้มาในรูปของแผนที่ความคิด หรือ mind map ว่านักเรียนเข้าใจหรือไม่ เป็นการดูความคิดรวบยอดของนักเรียน”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม / 8 มกราคม 2551)

“ครูจะถามความคิดเห็นของนักเรียนก่อนว่าจะส่งงานได้เมื่อไร แล้วถ้าใครยังไม่ส่งจะเป็นอย่างไร โดยครูและนักเรียนก็จะตกลงกันก่อนที่จะทำงาน”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย / 24 มกราคม 2551)

“เมื่อเรียนไปแล้วครูก็จะมีการทดสอบว่าเรามีความรู้มากขึ้นหรือไม่ ถ้าใครได้น้อยลงจากก่อนเรียนครูก็จะสอนซ่อมเสริมให้”

(นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/5 / 10 มกราคม 2551)

- กิจกรรมโครงการ

ผลจากการสังเกต และการสัมภาษณ์ครูและนักเรียน ในส่วนของการจัดการเรียน การเรียนที่เป็นกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองที่ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้ด้วยตนเอง พบว่า มีการจัดกิจกรรม โครงการในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี โดยนักเรียนได้มีการวินิจฉัยความต้องการในการเรียนรู้ วางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ควบคุมตนเองให้ปฏิบัติตามแผนให้บรรลุจุดหมาย ประเมินความก้าวหน้าของกิจกรรมที่ทำ เมื่อเกิดข้อผิดพลาดก็มีการปรับปรุงแก้ไข และการประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวนี้เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เป็นกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองที่ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีจะมีการทำโครงการน้ำหนักชีวภาพที่นักเรียนเป็นผู้วินิจฉัยความรู้ด้วยตนเองว่าต้องการจะทำอะไร มีการวางแผนว่าจะใช้วัสดุอุปกรณ์ในบ้างในการทำ ซึ่งมีครูคอยดูแล ช่วยเหลือ ให้คำแนะนำแก่นักเรียน หลังจากนั้นเป็นการเริ่มกระบวนการทำน้ำหนักชีวภาพ โดยนักเรียนสามารถควบคุมตนเองให้ตั้งใจทำน้ำหนักชีวภาพจนเสร็จแล้วจึงมีการประเมินความก้าวหน้าของผลงานว่าน้ำหนักชีวภาพที่ทำไปนั้นได้ผลหรือไม่อย่างไร บางกลุ่มที่ยังไม่ได้ผลตามที่ต้องการก็มีการปรับปรุงแก้ไขจนสามารถใช้ได้ และหลังจากนั้นก็มีการประเมินผลของการทำโครงการในขั้นตอนสุดท้าย ส่วนในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ก็มีการทำโครงการเช่นกัน แต่จะอยู่ในขอบเขตของเนื้อหาที่เรียนและแต่ละกลุ่มจะทำไม่เหมือนกันแล้วแต่เรื่องที่น่าสนใจ ซึ่งกระบวนการทำโครงการนั้นจะเหมือนกับกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี

ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ของครู และนักเรียน

“มีการทำโครงการวิทยาศาสตร์เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ได้ค้นพบคำตอบด้วยตัวของนักเรียนเอง และประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเองว่าเป็นอย่างไร ซึ่งครูว่ามันเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้ควบคุมการเรียนรู้ของตนเองด้วย เนื่องจากนักเรียนเป็นผู้ที่จัดการเรียนรู้ด้วยตัวของตัวเอง เพราะฉะนั้นเขาก็จะมีความกระตือรือร้นและมีความพยายามที่จะทำงานให้สำเร็จ เพื่อให้บรรลุจุดหมายตามแผนที่เขาได้วางไว้”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ / 8 มกราคม 2551)

“กลุ่มสาระการเรียนรู้นี้จะจัดการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองในรูปแบบของโครงการเป็นส่วนใหญ่ เพราะจะทำให้นักเรียนได้เริ่มต้นคิดหัวข้อว่าจะทำโครงการอะไรหลังจากนั้นก็มีการวางแผน ปฏิบัติ และประเมินผลของโครงการด้วยตัวของนักเรียนเอง ซึ่งนักเรียนก็สามารถควบคุมตัวเองให้อยู่ในระเบียบวินัยและสามารถที่จะปฏิบัติงานได้ตามแผนที่เขาได้วางไว้”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี / 3 มีนาคม 2551)

“มีการทำโครงการในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ก็มี ครูจะให้พวกเราคิดกันเองหมดเลยว่าจะทำอะไรแล้วก็ทำเองจนเสร็จ”

(นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/2 / 21 มกราคม 2551)

สรุปด้านการดำเนินการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ การจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองที่ไม่ครอบงำประกอบสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการจัดการเรียนการสอนที่เป็นกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองที่ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้ด้วยตนเอง

การจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองที่ไม่ครอบงำประกอบสำคัญของ กระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง จะเริ่มต้นด้วยการวัดความรู้เดิมของนักเรียน และมีการประเมินความต้องการการเรียนรู้ของนักเรียนภายใต้กรอบของจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ครูเป็นผู้กำหนดขึ้น มีการวางแผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกันในห้องเรียนที่ใช้ร่วมกันทั้งห้อง แต่ยังไม่ใช่การจัดการเรียนรู้รายบุคคล ในการจัดเนื้อหาจะจัดตามลำดับความต้องการของนักเรียน และตามความยากง่ายของเนื้อหา ครูได้ช่วยเหลือนักเรียนในการเลือกสื่อการเรียนการสอน เทคนิควิธีการเรียนรู้ และแหล่งเรียนรู้ตามความต้องการของนักเรียน พร้อมกับจัดสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง และควบคุมให้นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ให้บรรลุจุดหมายที่ได้วางไว้ ครูมักเน้นการทำกิจกรรมกลุ่ม ในการจัดการเรียนการสอน ครูมักกระตุ้นให้นักเรียนคิดและพยายามศึกษาหาความรู้ด้วยตัวของนักเรียนเอง โดยจะคอยช่วยเหลือนักเรียนให้คลายความวิตกกังวลจากกิจกรรมการเรียนการสอน ช่วยเหลือนักเรียนในการสรุปความรู้ให้เป็นระบบและมีการประเมินผลการเรียนรู้ระหว่างเรียน เพื่อความก้าวหน้าในการเรียนและข้อมูลย้อนกลับจากนักเรียนว่าเป็นอย่างไร เพื่อที่จะมีการปรับปรุงแก้ไขความรู้ที่ยังไม่ถูกต้องให้ถูกต้อง ก่อนที่จะมีการทดสอบหลังเรียน เพื่อประเมินผลการเรียนรู้จริง

ในส่วนของกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองที่เป็นกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองที่ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้ด้วยตนเอง คือ การจัดทำโครงการในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีโดยนักเรียนได้มีการวินิจฉัยความต้องการในการเรียนรู้ วางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ควบคุมตนเองให้ปฏิบัติกิจกรรมตามแผนให้บรรลุจุดหมาย ประเมินความก้าวหน้าของกิจกรรมที่ทำ เมื่อเกิดข้อผิดพลาดก็มีการปรับปรุงแก้ไข และมีการประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง

4) การประเมินผลการเรียนรู้

4.1) การประเมินผลการเรียนรู้ก่อนเรียน

ผลจากการสังเกต และการสัมภาษณ์ครูและนักเรียน พบว่า ครูได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลการเรียนรู้ของนักเรียนจากการทดสอบวัดความรู้พื้นฐาน หรือแบบทดสอบก่อนเรียน เพื่อให้ นักเรียนรับทราบว่าตนเองมีความรู้เดิมอยู่ในระดับใด หลังจากนั้นจึงแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มๆ เพื่อความสะดวกในการติดตามผลงานและดูแลอย่างใกล้ชิด โดยสังเกตจากลักษณะพฤติกรรมการเรียนของนักเรียน บางครั้งอาจมีการเรียกมาพบเป็นการส่วนตัว ครูได้ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการ

กำหนดน้ำหนัก หรือสัดส่วนของคะแนน แต่เฉพาะในรายละเอียดปลีกย่อยของคะแนนหรือในส่วน
ของคะแนนเก็บเท่านั้น เพราะสัดส่วนของคะแนนจริงๆ ทางสถานศึกษาได้กำหนดสัดส่วนของ
คะแนนมาแล้วว่านักเรียนต้องมีคะแนนเก็บ และคะแนนจากการทดสอบเท่าไร จากการประชุมของ
ครูผู้สอนแต่ละท่านในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ

ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ของครู และนักเรียน

“ครูจะเป็นผู้กำหนดคะแนนหลักๆเลยว่าคะแนนเก็บเท่าไร และคะแนนสอบเท่าไร
แต่นักเรียนก็มีส่วนร่วมตรงคะแนนเก็บ โดยดูว่าจะทำชิ้นงานอะไรบ้าง มีกี่ชิ้น ชิ้นละกี่
คะแนน ซึ่งนักเรียนเขาก็จะเสนอว่าให้ทำโครงการบ้าง ทำรายงานบ้าง หรือชิ้นงาน
เล็กๆน้อยๆบ้าง คือ ให้อิสระกับนักเรียนอย่างเต็มที่”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ / 7 มกราคม 2551)

“จะมีการสอบวัดความรู้พื้นฐานก่อนแล้วจะแจ้งให้นักเรียนทราบว่าได้เท่าไร
หลังจากนั้นก็จะเป็นการประเมินความรู้ว่าต้องช่วยเหลือนักเรียนมากแค่ไหน”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ / 9 มกราคม 2551)

“ครูจะถามว่าใน 70 คะแนนนั้นนักเรียนอยากทำงานอะไรบ้าง ทำกี่ชิ้น ส่วนใหญ่
แล้วจะเป็นงานกลุ่มเพราะว่าสนุกดี”

(นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/4 / 19 ธันวาคม 2550)

“ครูจะบอกคะแนนของแบบทดสอบก่อนเรียนว่าใครได้เท่าไร ทำให้เรารู้ว่าเรามี
ความรู้แค่ไหน ต้องขยันอีกเท่าไรถึงจะได้เกรด 4 แล้วครูก็จะบอกว่าให้นักเรียนพยายาม
ตั้งใจเรียนเพื่อที่จะได้ทำแบบทดสอบหลังเรียนได้มากขึ้น”

(นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/7 / 20 ธันวาคม 2550)

4.2) การประเมินผลการเรียนรู้ระหว่างเรียน

ผลจากการสังเกต และการสัมภาษณ์ครูและนักเรียน พบว่า ครูได้ส่งเสริมให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์ความรู้ที่ได้จากประสบการณ์จากเรื่องที่ได้ไปศึกษามา เช่น จากการทำกิจกรรมการเฉลิมพระเกียรติ นักเรียนได้อะไรบ้าง รู้สึกอย่างไร โดยให้ออกมาเล่าให้เพื่อนๆ ฟัง เป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้กับเพื่อนๆ ครูได้ช่วยเหลือนักเรียนในการกำหนดวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ ทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม โดยการให้นักเรียนช่วยกันคิดวิธีการประเมินที่หลากหลาย ครูได้ฝึกให้นักเรียนทำแบบฝึกหัด ฝึกการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม และเป็นผู้ประเมินผลงานหรือความสามารถของตนเองและเพื่อน โดยการเปิดโอกาสให้นักเรียนออกมานำเสนอผลงานกลุ่มหน้าชั้นเรียนให้เพื่อนๆ ฟัง ซึ่งมีครูคอยดูแลและตักเตือนให้เพื่อนตั้งใจฟัง โดยกระตุ้นให้เพื่อนถามคำถาม และมีการประเมินการทำงานกลุ่ม เมื่อนำเสนอผลงานแล้ว นักเรียนก็พร้อมที่จะยอมรับข้อเสนอแนะหรือคำติชมของเพื่อนและครู โดยส่วนใหญ่จะอยู่ในลักษณะของการประเมินปากเปล่า และกลับไปปรับปรุงแก้ไขผลงานใหม่ ถ้าครั้งใดที่มีเวลาเหลือครูจะให้นักเรียนออกมานำเสนอผลงานใหม่อีกครั้ง ในบางกลุ่มสาระการเรียนรู้มีเกณฑ์การประเมินให้กับนักเรียน และมีแบบประเมินผลงานนักเรียนที่มีตัวนักเรียนเอง เพื่อน ผู้ปกครอง และครูเป็นผู้ร่วมประเมินด้วย ส่วนใหญ่แล้วครูและนักเรียนจะร่วมกันตั้งเกณฑ์ในการประเมินผลร่วมกัน ในส่วนที่ครูเป็นผู้ประเมินผลงานของนักเรียนนั้นจะประเมินตามความเหมาะสม โดยมีการเปรียบเทียบจากนักเรียนในระดับสายชั้นเดียวกัน หรือในห้องเดียวกัน และครูจะประเมินอย่างเข้าใจนักเรียน ทำให้นักเรียนรู้สึกว่าคุณมีความสามารถ เพียงแต่ความสามารถมากหรือน้อยเท่านั้น ในการประเมินผลนั้นจะมีการประเมินเป็นระยะๆ ตลอดภาคเรียน โดยมีการประเมินผลในหน่วยย่อยๆ เป็นการเก็บคะแนนไปเรื่อยๆ เพื่อนำมาเฉลี่ยเป็นคะแนนจริงๆ ของนักเรียนต่อไป

ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ของครู และนักเรียน

“เมื่อนักเรียนได้ไปศึกษาแหล่งเรียนรู้มาแล้วครูก็จะให้นักเรียนออกมาเล่าให้เพื่อน ฟังว่านักเรียนได้รับประสบการณ์อะไรบ้างในการเรียนรู้ด้วยตนเองครั้งนี้ มีความรู้สึกอย่างไร เพราะนักเรียนแต่ละคนจะเรียนรู้ไม่เท่ากัน คนที่เรียนรู้ได้น้อยก็จะได้มีการแลกเปลี่ยนและรับฟังประสบการณ์จากเพื่อน เป็นการเพิ่มการเรียนรู้ด้วยตนเองให้กับนักเรียนอีกทางหนึ่งด้วย”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ / 20 พฤศจิกายน 2550)

“ในการประเมินผลของกลุ่มสาระการเรียนรู้สุศึกษาและพลศึกษานั้นจะให้นักเรียนเป็นผู้ประเมินเอง และเป็นผู้ที่ตั้งเกณฑ์เองด้วย เช่น ในการแข่งขันกีฬาตามที่ครูเคยสอนไป นักเรียนก็จะคิดขึ้นมาเองว่าคนที่ชนะจะได้ 10 รองลงมาจะได้ 9 และ 8 คะแนน และเมื่อได้คะแนนแล้วนักเรียนก็จะเขียนคะแนนในสมุดบันทึกของครูเอง เป็นการฝึกความซื่อสัตย์ไปในตัวด้วย”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สุศึกษาและพลศึกษา / 20 ธันวาคม 2550)

“การประเมินผลในวิชานี้ส่วนใหญ่แล้วจะดูพฤติกรรมการทำงาน ซึ่งดูจากความรับผิดชอบ ความตั้งใจ โดยการเปรียบเทียบกับเด็กในห้องเดียวกันจะทำให้เด็กไม่รู้สึกว่าด้อยกว่าคนอื่น”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี / 4 มกราคม 2551)

“เวลาประเมินชิ้นงาน ก็จะมีการให้ตัวเอง และเพื่อนมีส่วนร่วมในการประเมิน แล้วครูก็จะประเมินด้วยอีกครั้งหนึ่ง บางชิ้นงานก็จะให้ผู้ปกครองเป็นผู้ประเมินด้วย แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็จะต้องขึ้นอยู่กับวิจารณญาณของครูด้วย การประเมินก็จะมีกรประเมินในรูปแบบรูบริก (rubric) ให้นักเรียนเห็นว่าถ้าต้องการ ได้คะแนนจะต้องทำอย่างไรบ้าง ทำแค่ไหนถึงจะได้ในระดับที่นักเรียนพอใจ”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ / 8 มกราคม 2551)

“การที่ครูและเพื่อนให้ข้อมูลย้อนกลับแก่นักเรียนนั้น เป็นการฝึกให้เด็กรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น จะมีประโยชน์มากต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาและวัฒนธรรม / 8 มกราคม 2551)

“นักเรียนเขาจะเสนอเองว่าจะให้ครูประเมินผลอย่างไร เช่น การทำโครงการ การทำชิ้นงาน การสอบแบบปากเปล่า หรือทำข้อสอบ บางครั้งก็ให้เพื่อนและตัวเองเป็นผู้ประเมินผลกันเองโดยไม่ผ่านครู แต่ตรงนี้จำเป็นต้องผ่านครูทุกครั้งหลังจากที่นักเรียนประเมินเสร็จเรียบร้อยแล้ว”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย / 28 มกราคม 2551)

“ในการส่งชิ้นงาน หรือการนำเสนอผลงานหน้าชั้นนั้น ครูจะประเมินนักเรียนแบบอิงเกณฑ์ คือ จัดจากเกณฑ์ในระดับสายชั้น ป.6 ด้วยกันจะไม่นำไปเปรียบเทียบกับชั้นอื่น และจะดูจากพฤติกรรมนักเรียนมากกว่าว่ามีพัฒนาการไปในทางที่ดีขึ้นหรือไม่ ไม่ใช่ดูแค่เพียงความสวยงามของผลงานเท่านั้น”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ / 29 มกราคม 2551)

“เวลาที่ออกมารายงานหน้าชั้น ครูจะให้เพื่อนๆ บอกว่ากลุ่มเราคืออะไร ไม่ดีอย่างไร แล้วก็ต้องกลับไปแก้ไขให้ดีขึ้นแล้วมาส่งใหม่”

(นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/3 / 18 ธันวาคม 2550)

4.3) การประเมินผลการเรียนรู้ปลายภาคเรียน

ผลจากการสังเกต และการสัมภาษณ์ครูและนักเรียน พบว่า กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เน้นทฤษฎีจะทำการทำแบบทดสอบจากที่นักเรียนได้เรียนรู้มาแล้ว และมีการนำคะแนนเก็บระหว่างเรียนที่ได้มารวมกับคะแนนของแบบทดสอบปลายภาคเรียน ซึ่งก่อนสอบปลายภาคเรียนครูจะแจ้งคะแนนเก็บให้นักเรียนทราบว่านักเรียนจะต้องพยายามทำคะแนนจากแบบทดสอบอีกเท่าไรจึงจะบรรลุผลตามที่ได้วางไว้ และในส่วนของกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติ จะใช้การรวมคะแนนเก็บระหว่างภาคเรียนมาเป็นการประเมินผลปลายภาคเรียน ซึ่งทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้จะมีการให้คะแนนพฤติกรรมในการเรียนของนักเรียนด้วย

ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ของครู และนักเรียน

“ในตอนปลายภาคเรียนครูจะบอกคะแนนระหว่างภาคให้นักเรียนทราบว่า เขาต้องทำอีกเท่าไรจึงจะได้เกรด 4 เกรด 3 เกรด 2 เกรด 1 เพื่อเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนขยันขึ้น”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ / 4 มกราคม 2551)

“การประเมินผลปลายภาคนั้น ครูจะรวมคะแนนเก็บของนักเรียนทั้งหมดแล้วนำมาตัดเกรดแบบอิงเกณฑ์ โดยจะมีคะแนนในส่วนของพฤติกรรมด้วย”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ / 30 มกราคม 2551)

“ตอนปลายภาคส่วนใหญ่ครูจะให้ทำแบบทดสอบ มีบางกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ไม่ต้องสอบแต่ก็ต้องทำงานส่ง เช่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สุขศึกษาและพลศึกษา และ การงานอาชีพและเทคโนโลยี”

(นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/2 / 5 กุมภาพันธ์ 2551)

สรุปด้านการประเมินผลการเรียนรู้

ครูได้มีการประเมินผลการเรียนรู้เป็น 3 ระยะ คือ การประเมินผลก่อนเรียน โดยมีการแจ้งผลการทดสอบก่อนเรียนให้นักเรียนทราบว่าตนเองมีความรู้เดิมอยู่ในระดับใด เพื่อให้ครูทราบว่านักเรียนต้องการความช่วยเหลือในเรื่องใดบ้าง และให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดน้ำหนักหรือสัดส่วนของคะแนนเก็บ ในการประเมินผลระหว่างเรียนครูได้ช่วยเหลือสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ที่ผ่านมา และพยายามให้นักเรียนคิดตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล รวมถึงได้เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการนำเสนอผลงาน เกณฑ์การประเมิน และสามารถเป็นผู้ประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองและเพื่อนได้ ในกรณีที่ครูเป็นผู้ประเมินผลงานของนักเรียนนั้นจะดูจากความเหมาะสมของผลงาน โดยประเมินในลักษณะที่ให้นักเรียนมีความรู้สึกว่าคุณมีความสามารถ และมีการประเมินผลเป็นระยะๆตลอดภาคเรียน เพื่อให้ทราบถึงความก้าวหน้าในการเรียนและสามารถแก้ไขข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเอง และในส่วนของ การประเมินผลปลายภาค ครูจะใช้แบบทดสอบและรวบรวมคะแนนเก็บระหว่างภาคมาประเมินผลรวมอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งการประเมินผลนี้จะเป็นการดำเนินการตามแผนโดยรวมของห้องที่ใช้กับนักเรียนทุกคน ตามที่ผู้เรียนและครูกำหนดขึ้น โดยการประเมินผลการเรียนรู้ทั้ง 3 ระยะนี้เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองที่ดี

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง

โรงเรียนมีพื้นที่จำกัด

ทางโรงเรียนมีพื้นที่ที่ค่อนข้างจำกัด (6 ไร่ 3 งาน 30 ตารางวา ต่อ นักเรียน 2,413 คน) ทำให้มีแหล่งเรียนรู้ที่เป็นห้องเรียน หรือสถานที่ต่างๆค่อนข้างจำกัด ประกอบกับนักเรียนมี

จำนวนมาก (1 ห้องเรียน ต่อ นักเรียน 50 คน) ทำให้ห้องเรียนคับแคบ การจัดกิจกรรมกลุ่มเป็นไปได้ค่อนข้างยาก

ตัวอย่างคำสัมภาษณ์ของผู้บริหาร และครู

“แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนนั้นมีค่อนข้างจำกัด คือ มีห้องน้อย และสถานที่ที่จะจัดสร้างแหล่งเรียนรู้ก็มีไม่เพียงพอ แต่ทางโรงเรียนก็พยายามที่จะจัดทุกอย่างที่ในโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ เพื่อให้ นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองในเวลาที่ว่าง”

(รองผู้อำนวยการสถานศึกษาฝ่ายบริหารวิชาการ / 30 มกราคม 2551)

“การจัดกิจกรรมวิทยาศาสตร์ที่ให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น การทำการทดลองนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มทำให้จัดกลุ่มยาก นักเรียนจะเรียนรู้กันอย่างไม่ทั่วถึง เนื่องจากห้องแคบและอุปกรณ์น้อยจึงต้องแบ่งเป็นกลุ่มใหญ่ บางคนก็ไม่ได้ทำจริงๆ เพียงแคไปยืนดูเท่านั้น เพราะในกลุ่มมีเพื่อนที่เก่งกว่า เขาเลยไม่ได้ทำ ไม่กล้าที่จะทำ ทำให้เสียโอกาสในการเรียนรู้”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ / 8 มกราคม 2551)

“ในวิชาศิลปะนั้น ถ้านักเรียนมีห้องเรียนศิลปะที่มีสื่อที่สร้างสรรค์ และหลากหลายก็สามารถที่จะจุดประกายจินตนาการของนักเรียนให้คิดได้อย่างกว้างไกลได้ และนักเรียนก็สามารถเรียนรู้จากสิ่งที่มีอยู่ในห้องได้ด้วยตนเอง แต่ที่นี้ยังไม่ดี นักเรียนก็คิดไม่ค่อยออก บางครั้งความคิดก็ยังไม่อยู่ในกรอบเดิมๆ เนื่องจากนั่งอยู่แต่ในห้องเรียนที่เป็นบรรยากาศเดิมๆ”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ / 29 มกราคม 2551)

“นักเรียนที่นี้เยอะ การจัดกิจกรรมกลุ่มที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองทำได้ยากมาก ยิ่งเป็นนักเรียนในห้องอ่อนแล้วเขาจะไม่ค่อยอยากจะทำเรียน เมื่อมีนักเรียนมากครูก็ต้องย่อระยะเวลาในการนำเสนอผลงานที่นักเรียนทำไปด้วยเพื่อให้เพียงพอกับเวลา และเมื่อมีนักเรียนมาก นักเรียนมักจะไม่ค่อยสนใจในกิจกรรมการเรียนรู้ที่ครูจัดให้ ครูให้ทำอะไรก็จะไม่รู้ และทำให้นักเรียนไม่อยากเรียนรู้ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้อื่นๆเลย”

(ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี / 4 มีนาคม 2551)

Prince of Songkla University
Pattani Campus